

УДК 94:[622.276(477.83/86–21):338.1(100)]«189/193»

**РОЗВИТОК НАФТОВОГО БІЗНЕСУ
В ГАЛИЧИНІ: ВІД «НАФТОВОЇ СТОЛИЦІ
ЄВРОПИ» ДО КРИЗИ «ГАЛИЦЬКОЇ
КАЛІФОРНІЇ»**

**THE DEVELOPMENT OF THE OIL BUSINESS
IN GALICIA: FROM THE «EUROPEAN OIL
CAPITAL» TO THE CRISIS OF «GALICIAN
CALIFORNIA»**

Пасіцька О. І.,

кандидат історичних наук, старший науковий
співробітник, Інститут українознавства
ім. І. Крип'якевича Національної академії наук
України (Львів, Україна), e-mail: pasitska@ukr.net

Pasitska O. I.,

Candidate of Historical Sciences, Senior
Researcher, Ukrainian Institute of Ukrainian Studies
I. Kryp'yakevych of the National Academy of Sciences
of Ukraine (Lviv, Ukraine), e-mail: pasitska@ukr.net

Проаналізовано особливості розвитку нафтового промислу в Галичині наприкінці XIX – першій третині XX ст., зокрема діяльність іноземних інвесторів та місцевих підприємців. Висвітлено роль галицького нафтового регіону в структурі нафтового промислу Австро-Угорщини, а згодом – Польщі, а також його чільне місце у світовій нафтопромисловій кон'юктурі на поч. XX ст. Завдяки багатим нафтовим родовищам, Галичину асоціювали з Каліфорнією, а місто Борислав називали європейською нафтовою столицею. Однак у міжвоєнний період спостерігається різкий занепад нафтопромислу, що було зумовлено як природним, так і людським фактором.

Ключові слова: Галичина, Борислав, галицький нафтовий регіон, нафта, родовища, «Галицька Каліфорнія».

The article analyses peculiarities of development of the oil industry in Galicia at the end of the nineteenth – the first third of the twentieth century, in particular the activity of foreign investors and local entrepreneurs. Given article covers the role of the Galician oil region in the structure of the oil industry of Austro-Hungarian Empire, and, later on, Poland; the prominent place of the Galician oil region in the state of the world oil business at the beginning of the twentieth century is also highlighted. Due to the rich oil fields, Galicia was associated with California, and the city of Boryslav was called the European oil capital. However, the interwar period witnessed a sharp decline in oil production, which was caused by both natural and human factors.

Keywords: Galicia, Boryslav, Galician oil region, oil, deposits, «Galician California».

Наявність природних ресурсів та їх ефективне використання сприяє економічному розвитку регіону. Завдяки своєму географічному положенню, геологічним умовам формування Східних Карпат, Галичина була багатою на різноманітні корисні копалини (нафта, сіль, озокерит, руди, мінеральна вода та ін.). У другій половині XIX – першій третині XX ст. серед природних багатств Галичини чільне місце займала нафта, яка мала промислове значення та представляла економічний інтерес краю на місцевому та світовому рівнях.

Розвитку нафтового промислу в Галичині присвячено чимало досліджень. Цю тему у різних аспектах розглядали В. Клапчук, О. Микулич, В. Москалець, М. Левицький, Я. Хонігсман. Побіжно проблематика нафтового промислу в Галичині висвітлена у польській історіографії. Однак такий аспект, як еволюція розвитку нафтового бізнесу упродовж другої половини XIX – першої третини XX ст., роль українців у його

розвитку, конкуренція та причини занепаду, ще потребує ґрунтовного вивчення.

Мета дослідження – проаналізувати особливості розвитку нафтового бізнесу в Галичині у наприкінці XIX – першій третині XX ст., зокрема його роль у регіональному та світовому вимірах.

Галицький нафтовий регіон сформувався у східній та західній частині Прикарпаття. До східного нафтового регіону економіст Карл Коберський зараховував Борислав, Тустановичі, Мразницю, Східницю, Урич. Поклади нафти були також у Биткові та Перегінську. В західній частині Карпат нафтових родовищ було значно менше (Лещовате, Ванькова, Ропянка та ін.) [22, арк. 1–2; 12, с. 21–32]. З XIX ст. галицькі міста, містечка та села (Борислав, Дрогобич, Східниця) стали центрами нафтової, озокеритної та газової промисловості.

Про галицький нафтовий регіон писали у численних джерелах, він отримав чимало історичних, публіцистичних, літературних та побутових найменувань: «Галицька Каліфорнія», «Галиційська Каліфорнія», «Галицька Содома», «Галицьке пекло», «Галицьке Сан-Франциско», «Пекло Данте», «Клондайк на Прикарпатті», «Австрійська Сицилія», «Бориславська Каліфорнія» тощо [8, с. 12–16]. Найчастіше цей регіон називали «Галицька Каліфорнія». Зауважимо, що Каліфорнія славилася розвитком нафтового промислу і була одним з найбагатших нафтових регіонів США. Нафта була важливим елементом для розвитку промисловості та приносила США значні прибутки. Поклади нафти зосереджувалися у Нью-Йорку, Огайо, Пенсильванії, Західній Вірджинії, Техасі, Каліфорнії та ін., а наприкінці XIX ст. на американському нафтовому ринку домінувала компанія «Standard Oil» [19].

Пророзвиток нафтової промисловості в Галичині згадували й писали місцеві мешканці, журналісти, письменники, туристи, науковці, геологи, підприємці. Дрогобиччанин Віктор Пацлавський згадував, що «Бориславський басейн як центр нафтово-воскової і сірчаної промисловостей, а Дрогобич, як осідок рафінерійного промислу, були перед Першою світовою війною «Галицькою Каліфорнією»» [17, с. 68]. Саме цей регіон описав І. Франко («Бориславські оповідання», «Боа конструктор», «Борислав сміється») і «Співець галицької Каліфорнії» Стефан Ковалів (оповідання та нариси «Образки з галицької Каліфорнії», «На дрімайловому пустирищу») [5; 10; 11].

У другій половині XIX ст. нафтова промисловість розвивалася швидкими темпами. У 1896 р. у США добували 480 млн пудів, у Росії (переважно на кавказьких родовищах) – 411 млн пудів, в Австро-Угорщині – 8,174 млн пудів, а в Голландських володіннях Азії – 3,346 млн пудів (1895 р.) [6, с. 54–55, 221]. Більшість нафти, видобутої в Австро-Угорщині, припадає на Галичину, яка належала до найбагатших нафтових регіонів. Містечка Борислав – Станиславів – Ясло давали більше 90% усієї видобутої нафти Галичини та близько 5% світового видобутку нафти. Завдяки

галицьких родовищам Австро–Угорщина посідала третє місце у світовому нафтовидобутку після США та Російської імперії. Галицьку нафту найбільше експортували до Німеччини, Швейцарії, Франції, Голландії, Данії, Сербії, Італії [2, с. 111–126; 20, с. 72–73].

На території Галичини максимальну кількість нафти добували в Бориславі у 1909–1911 рр. Найбільше нафти видобули у 1909 р. – 2 077 тис. тонн, що становило 5,22% світового нафтовидобування. 1909 рік називають «золотим періодом» нафтового промислу у Бориславі, а місто – «королем» нафтових теренів, яке за рівнем видобування нафти прирівнювали до Баку. У Бориславі діяли найглибші на той час у Європі свердловини з видобутку нафти та найвища бурова вежа. Найефективнішими свердловинами були «Ойл–Сіті» (3 000 тонн нафти на добу), «Литва», «Вільно», «Файлер» [3, с. 5]. У місті діяла Крайова гірничо–бурова школа (Гірнична школа), яка готувала фахівців нафтового промислу, а дехто здобував фах у Гірничій академії у Пшебрамі (Чехословаччина). Важливу роль у розвитку нафтового промислу мала галицька фахова преса: «Нафта», «Гірник» та інші. У Львові функціонувало Крайове нафтове товариство, яке тісно співпрацювало з центральними державними інституціями. Згодом збудовано нафтопровід зі Східниці до Борислава.

Після 1911 р. видобування нафти поступово спадає. У 1913 р. видобуток становив уже 1 087 тис. тонн, тобто 50%, а в 1937 р. – 25% від показників 1909 р. З третього місця у світовому рейтингу у 1870 р. Галичина опустилася до восьмого у 1920 р. і 13–го – наприкінці 1920–х рр. Ще більше видобування нафти скоротилося під час світової економічної кризи (у 1931 р. – на 5% порівняно з 1930 р.). Отже, у 1874 р. нафтова продукція Польщі становила 1,43% від світового рівня, у 1909 р. – 5,22%, у 1918 р. – 1,22%, у 1935 р. – 0,57%, а у 1939 р. – 0,32% [18, с. 404–415; 22, арк. 4; 23, арк. 18–22].

У міжвоєнний період лідерами у світовому нафтовидобуванні були США та СРСР. На європейський ринок потрапляло дедалі більше радянської нафти [7, арк. 1–4]. З розвитком автомобіле– та авіабудування значно зросла роль нафти і бензину. Наприкінці 1930–х рр. частка Польщі становила лише 0,18% світового нафтовидобування і не відігравала на світовому ринку важливої ролі. Однак таких обсягів вистачало для внутрішнього ринку, а незначну частину експортували. Крім цього, у 1920–1930–х рр. простежувалася тенденція до зниження цін на нафту.

Видобуток нафти сприяв відкриттю нових нафтопереробних підприємств – рафінерій. Одним з найбільших нафтових підприємств у Дрогобичі була фабрика з виробництва нафтових товарів «Галіція», яка торгувала не лише на місцевому ринку, а й за кордоном. Вона діяла з 1863 р. під назвою «Altman i Gottlieb», а згодом входила до компанії «Cartenberg, Lauterbach, Wagman i

Goldhammer». Тривалий час керівником фабрики був бельгієць Еміль ван Гехт. У той час вона займалася головно переробкою земного воску, а нафтопереробка була на другому плані. Бельгієць першим почав переробляти відходи нафти. У 1901 р. фабрику придбало Акційне товариство «Anglo–Galicia», в якому англійський капітал змінив австрійський, а пізніше більшість акцій закупила нафтова польсько–французька група, а фабрика отримала назву «Галіція» [13, с. 29–30]. Напередодні Першої світової війни це був найбільший нафтопереробний завод, на якому працювало 1000–1500 робітників [12, с. 181].

У Дрогобичі ще з австрійських часів діяла фабрика, яка могла переробляти близько 4 500 вагонів нафти на місяць. У польський період її називали «Польмін» або «Державна фабрика мінеральних мастил». Це була найбільша рафінерія в Польщі, а у виробництві деяких нафтових товарів – і в Європі. Тут очищали близько 40% нафти в Польщі. «Польмін» експортував бензин вищого сорту, нафту, різні мастила, вазелін тощо. Особливо цих товарів потребувало сільське господарство в Англії, Швеції, Данії [13, с. 30–34]. У 1927 р. «Польмін» увійшов до складу новозаснованого картелю рафінерій у Львові, який організував закупівлю нафти і регулював ціни [21, арк. 17–19].

«Польмін» створили рішенням уряду з метою забезпечення паливом війська, транспорт, державні інституції, водночас фабрика була своєрідним інструментом у руках держави, яка регулювала місцевий внутрішній ринок з метою захисту прав споживача. Польське законодавство надавало підприємству низку привілеїв. Зокрема закон від 1 травня 1923 р. надавав йому перевагу в закупівлі нафти [4]. Однак функціонуванню «Польміну» перешкоджала низка факторів: він не займався видобутком, а лише закуповував продукцію, отже, керівництво фабрики було зацікавлене в тому, щоб закупити нафту якнайдешевше, а продати нафтові вироби якнайдорожче. Недостатньою була співпраця з приватним нафтовим бізнесом. У 1927 р. у Львові з ініціативи уряду створили акційну спілку «Піонер» з капіталом 15 млн. зл., яка займалася геологічними, геофізичними, буровими дослідженнями, пошуком нових родовищ нафти та бурінням свердловин [1, с. 660–666].

У Галичині функціонували також підприємства, які займалися експортом нафти. Після Першої світової війни експортом нафти займався експортний картель «Полраф», згодом – «Крайо–нафта», а в 1926 р. – «Господарське об'єднання рафінерії мінеральних мастил». У 1927–1933 рр. діяв Синдикат нафтового промислу. У 1932 р. міністр промисловості і торгівлі відповідним розпорядженням започаткував діяльність Польського нафтового експорту (PEN), до складу якого увійшли нафтові та газові підприємства. PEN регулював експорт нафти та нафтових товарів, виконував роль посередника на ринку, співпрацюючи з нафтопереробними підприємствами, унеможлилював діяльність спекулянтів. Діяльність PEN не змогла вплинути

на покращення ситуації, однак стабілізувала відносини у нафтобізнесі.

Нафтопереробна промисловість хоч і функціонувала на українських землях, але українською була лише частково. Щоб зробити внесок у справу українізації нафтового бізнесу, підприємці І. Левицький, М. Терлецький та представник українського кооперативного руху К. Левицький заснували 1906 р. у Львові нафтове товариство, однак Перша світова війна та брак капіталу призвели до його самоліквідації. Чергова спроба організувати українську нафтову компанію була зроблена у 1929 р. – створено організаційний комітет із місцевих діячів нафтового басейну, однак йому так і не вдалося створити нафтовий кооператив. У 1935 р. з ініціативи керівництва ЗБГ та низки інших економічних установ і організацій – ЗБГ, «Центробанку», «Дністра», «Центросоюзу», «Маслосоюзу», «Народної торгівлі» і РСУК – почав діяти підготовчий комітет на чолі з К. Левицьким, який ухвалив рішення про створення нафтової спілки. Цю ідею реалізували у 1936 р., а капітал спілки становив 100 тис. зл. Члени спілки займалися купівлею нафтоносних земель, добуванням та збутом нафти [16, с. 74].

Відомими нафтопромисловцями були Р. Кульчицький, Ю. Сасик, А. Шептицький, Филип та Іван Левицькі. Роман Левицький зокрема був управителем копалень нафти. В адміністрації нафтових фірм працював Антін Максимович, згодом депутат сейму від УНДО, а його брат був керівником копалень нафти. Помічником директора у фірмі «Ліманова» працював інженер Р. Кульчицький. Інженер Озаркевич був відповідальним за нафтові родовища родини Терлецьких, які ще перед кризою нафтового промислу залишили цей бізнес, а Михайло Терлецький заснував аптеку у Львові. За винятком кількох родин, українці мало отримали користі від нафтової промисловості, оскільки на початковому етапі її розвитку за безцінь продали свої землі. Згодом вони лише здавали землі в оренду [14, с. 596–598].

Дрогобиччанин д-р Володимир Бірчак писав у спогадах: «На нафтову промисловість звертали ми мало уваги... кипуче промислове життя нафтових піль ішло попри нас. Ми його не опанували та й не старалися взяти в свої руки» [17, с. 69]. Виходець із Борислава Михайло Левицький згадував про нафтове місто: «Борислав був під польським і почасти жидівським впливом. Поляки займали всі важливі місця в Бориславі, а жиди були власниками нафтових фірм. Тому тяжко було українцям дістати працю» [14, с. 596].

Родовищами нафти в Галичині від самого початку їхньої розробки зацікавилися іноземці, першість серед яких належала канадцеві Вільяму Макгарвею. Він прибув наприкінці XIX ст. з Канади «без грошей, але щоб заробити в нашому краю мільйони» [1, с. 658]. В. Макгарвей запровадив канадський спосіб буріння, а згодом створив Галицько–карпатське нафтове акційне товариство. З цього часу у нафтовій промисловості Галичини домінував іноземний капітал.

Наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. лідерами світового нафтового бізнесу були американська компанія «Standard Oil» та англо–нідерландська «Royal Dutch Shell», конкуренція між якими зростала з кожним роком. Нафтова промисловість Галичини перебувала під впливом зовнішніх та локальних чинників, зокрема, геополітичної ситуації. В австро–угорський період на початковому етапі розвитку нафтового промислу домінували австрійські інвестиції. У 1910–1911 рр. посилювалися впливи англійських інвесторів. До Першої світової війни у галицькому нафтопромислі були також американські, німецькі, та французькі інвестиції, другорядне місце посідав бельгійський, угорський та італійський капітал [4].

У 1910 р. іноземні інвестиції в нафтовому промислі Галичини склали 300 млн. корон: англійський капітал становив 150 млн. корон (51%), німецький – 140 млн. (45%), французький – 1,5 млн. (0,5%), з інших країн були представлені США, Бельгія, Італія, Угорщина [4].

Розпад Австро–Угорської імперії суттєво вплинув на інвестиційну політику у польській нафтовій промисловості, посилювалися позиції французького капіталу. Крім цього, у 1922 р. було підписано польсько–французький договір, відповідно до якого французьким нафтовим підприємцям надавали пріоритет у видобуванні та розвитку нафтового промислу в Польщі. Для французів створили сприятливі умови в нафтовому промислі, Польща стала залежною від французьких інвестицій. Наприкінці 1920–х рр. було утворено низку французьких нафтових компаній [22, арк. 12–17]. Однак невдовзі виявилось, що французького капіталу недостатньо, а французькі фінансові групи не виявляли зацікавлення у видобуванні та переробці нафти в Дрогобичі.

У нафтовій промисловості Галичини, порівняно з іншими галузями, іноземний капітал був задіяний найбільше. Станом на 1933 р., за офіційними даними, він становив від 77 до 90%. Французько–австрійський концерн «Малопольська» володів приблизно 50% польської продукції нафти. Також працювали австрійські, чеські, бельгійські, німецькі капіталісти та великий американський трест Рокфеллера, до якого входили фірми «Vacuum Oil» та «Standard Oil» [24, арк. 5]. На українських землях концерн «Малопольська» на початку 1930–х рр. об'єднував 10 нафтових підприємств, володів 50% продукції нафти, відкрив підприємство «Електрогаз» та Промисловий банк. За підрахунками економіста К. Коберського, в розвиток нафтового промислу Західної України було вкладено 234,97 млн. зл. З цієї суми іноземні інвестиції становили 71,5%, які відповідно розподілялися на французькі (77%), американські (16,7%) та інші (австрійські, голландські, бельгійські, англійські). У нафтовому промислі, крім французьких компаній, діяла американська «Стандард», а польські державні кошти зосереджувалися у нафтопереробному підприємстві «Польмін» [22, арк. 12–17].

За даними Міністерства промисловості і торгівлі, у нафтовому промислі станом на 1933 р.

було 36 акційних спілок, капітал яких становив 272 млн. 369 тис. 750 зл. Польський капітал у нафтовому промислі становив лише 16,4%, а іноземний – 83,6%. Іноземні інвестиції у нафтовому бізнесі розподілялися так: французький капітал (58,4%), американський (33,3%), австрійський (5,6%), нідерландський (1,5%), інші (1,2%). До Другої світової війни у нафтовій промисловості домінував французький капітал, до складу якого належала група французьких нафтових товариств «Малопольща», а також «Галіція» і «Ліманова». Гарантом польського капіталу залишалися рафінерія «Польмін» і газоліняря «Земні гази» [15].

Кризу «Галицької Каліфорнії» спричинив природний (зменшення та значна глибина родовищ) і людський фактор (неналагодженість системи розвитку нафтового промислу). Політика держави в нафтовому промислі концентрувалася здебільшого на збуті нафти та нафтопродуктів на внутрішньому та зовнішньому ринках, однак не було вирішено низки питань щодо налагодження централізованого збуту нафти, кредитування нафтопідприємств, створення організаційної структури нафтового промислу, активного пошуку та розробки нових родовищ, застосування новітньої технології. Нестабільність польської грошової валюти не давала змоги закупити сучасну техніку. Була проблема з транспортуванням нафти. Через непередбачену податкову політику бориславські нафтопродукти на місцевому ринку були дорожчими, ніж за кордоном. Зменшення видобування нафти спричинило посилення конкуренції та непорозуміння між виробниками. Великі закордонні фірми і «Польмін» конкурували з малими нафтовими підприємствами та диктували цінову політику. Багато дрібних нафтопромисловців перебували в цілковитій залежності від великих фірм («Малопольська», «Ліманова», «Польмін» та інших). Європейський ринок усе більше наповнювали нафтопродукти з СРСР та Румунії, а в багатьох європейських країнах почали функціонувати нафтопереробні підприємства, які потребували нафти. Галицька нафта не витримала конкуренції з румунською, яка була дешевшою, а в Італії почала домінувати радянська нафта. У 1930-х рр. розвиток нафтової промисловості Галичини і Польщі в цілому опинився під загрозою через імпорту нафтопродуктів з інших держав [7, арк. 1–4].

У світовій господарській кон'юктурі Галичина вирізнялася соціально-економічними особливостями, зокрема розвитком нафтового промислу, який був найприбутковішим та приваблював іноземних інвесторів (австрійців, німців, американців, англійців, французів). Борислав здобув славу європейської нафтової столиці Європи, його порівнювали з містом нафтових магнатів – Баку. На початку ХХ ст. нафтовий бум охопив увесь галицький регіон, який називали галицькою Каліфорнією. Тут функціонували великі нафтові компанії та підприємства, серед них «Галіція», «Польмін», «Малопольща». Серед українських підприємливих

людей у нафтовому бізнесі були задіяні А. Шептицький, І. Левинський, М. Терлецький, Р. Кульчицький. Проте уже у 1920–1930-х рр. галицьку нафтову промисловість охопила криза, причини якої мали геополітичний, економічний та природний характер.

Список використаних джерел

1. Bartoszewicz, S., 1933. 'Wspomnienia z przemysłu naftowego z okresu lat 1896–1900', *Przemysł Naftowy*, 25 grudnia, s.657–665.
2. Biegeleisen, L.–W., 1921. 'Stan ekonomiczne Małopolski', Warszawa: *Nakładem biuro prac kongresowych Ministerstwa Spraw Zagranicznych*, 420 s.
3. Бойко, Г., 1986. 'Борислав: соціально-економічний нарис', Григорій Бойко, Василь Дмитрієнко, Роман Соловчук, Львів: *Каменярь*, 62 с.
4. Wojcieszek, T., 1965. 'Kapitał obcy w polskim przemyśle naftowym w latach 1918–1939: praca magisterska', Warszawa, 67 s.
5. Горак, Р., 1998. 'Стефан Ковалів. До 150-річчя від народження', Трускавець, 128 с.
6. Гулишамбаров, С.О., 1898. 'Всемирная торговля въ XIX в. и участие въ ней Россіи', *Записки императорского Русского географического общества по отделению статистики*, Санкт-Петербург: *Типография В. Киришбаума*, Т.VII, Вып.III, 230 с.
7. 'Державний архів Івано-Франківської області', Ф.27, Оп.1, Спр.340, 30 арк.
8. 'Історико-культурні пам'ятки Борислава і Східниці: путівник', 2017, [авт.-упорядн. О. Микулич, Р. Тарнавський], Львів: *Карти і Атласи*, 112 с.
9. Клапчук, В., 2013. 'Корисні копалини Галичини: видобування та переробка [Монографія]', Івано-Франківськ: *Фоліант*, 508 с.
10. Ковалів, С., 1909. 'Галицька Каліфорнія. Оповідання', [за ред. А. Березинського], Харків: *Кооперативне видавництво «Рух»*, 226 с.
11. Ковалів, С., 1913. 'Образки з галицької Каліфорнії', Львів: *НТШ*, 138 с.
12. Ковальчак, Г., 1988. 'Економічний розвиток західноукраїнських земель', Київ: *Наукова думка*, 250 с.
13. 'Królewskie wolne miasto Drohobycz', 1929, [tekst opracował M. Mściwujewski], Lwów; Drohobycz: *Z drukarni i litografii Piller-Neumanna we Lwowie; Wydawnictwo Księgarni Ludowej w Drohobyczu*, 35 s.
14. Левицький, М., 1973. 'Українці в нафтовій промислі', *Дрогобиччина – земля Івана Франка*, [гол. ред. кол. Л. Луців], Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, с.596–598.
15. Misiuga, W., 1939. 'Przemysł naftowy w Polsce: praca dyplomowa', Warszawa: *WSH*, 70 s.
16. Олесевич, Л., 1974. 'Кооперативні міфи і капіталістична дійсність. Західноукраїнська буржуазна кооперація (1883–1939)', Київ: *Наукова думка*, 167 с.
17. Пацлавський, В., 1973. 'Перший листопад у Дрогобичі і Бориславський фронт', *Дрогобиччина – земля Івана Франка*, [гол. ред. кол. Л. Луців], Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, с.68–74.
18. 'Урядовий реферат «Нафтовий промисел у Східній Галичині»', 2005, *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали: у 5 т.*, Івано-Франківськ: *Лілея-НВ*, Т.3, кн.1: Соціально-економічні відносини і визвольні змагання, [керівн. роб. і відп. ред. О. Карпенко; укл. О. Карпенко, К. Мицан], с.404–415.
19. Fajeci, J.–P., 1946. 'Nafta i przemysł naftowy w Polsce: praca magisterska', Warszawa: *WSH*, 146 s.
20. Хонігсман, ЯС., 1958. 'Проникнення іноземного капіталу у нафтову промисловість Західної України', Львів: *Книжково-журнальне видавництво*, 140 с.
21. 'Центральний державний архів громадських об'єднань України', Ф.6, Оп.1, Спр.334, 21 арк.
22. Там само, Оп.1, Спр.652, 115 арк.
23. Там само, Оп.1, Спр.664, 44 арк.
24. Там само, Оп.2, Спр.203, 71 арк.

References

1. Bartoszewicz, S., 1933. 'Wspomnienia z przemysłu naftowego z okresu lat 1896–1900', *Przemysł Naftowy*, 25 grudnia, s.657–665.
2. Biegeleisen, L–W., 1921. 'Stan ekonomiczne Małopolski', Warszawa: *Nakładem biuro prac kongresowych Ministerstwa Spraw Zagranicznych*, 420 s.
3. Bojko, G., 1986. 'Boryslav: social'no–ekonomichnyj narys (Boryslav: socio–economic essay)', Grygorij Bojko, Vasył Dmytrijenko, Roman Solovchuk, L'viv: *Kamenjar*, 62 s.
4. Wojcieszek, T., 1965. 'Kapitał obcy w polskim przemyśle naftowym w latach 1918–1939: praca magisterska', Warszawa, 67 s.
5. Gorak, R., 1998. 'Stefan Kovaliv. Do 150–richchja vid narodzhennja (Stefan Kovalov To the 150th anniversary of birth)', *Truskavec*, 128 s.
6. Gulishambarov#, SO., 1898. 'Vsemirnaja torgovlja v# XIX v. i uchastie v# nej Rossii (Worldwide trade in the nineteenth century and participation in it Rossii)', *Zapiski imperatorskogo Russkago geograficheskago obshhestva po otdrileniju statistiki*, Sankt#–Peterburg#: *Tipografija V. Kirshbauma*, T.VII, Vyp.III, 230 s.
7. 'Derzhavnyj arhiv Ivano–Frankivs'koi' oblasti (State Archive of Ivano–Frankivsk Oblast)', F.27, Op.1, Spr.340, 30 ark.
8. 'Istoryko–kul'turni pam'jatky Boryslava i Shidnyci: putivnyk (Historical and cultural attractions of Boryslav and Skhidnytsia: guide)', 2017, [avt.–uporjadn. O. Mykulych, R. Tarnavs'kyj], L'viv: *Karty i Atlasy*, 112 s.
9. Klapchuk, V., 2013. 'Korysni kopalyny Galychyny: vydobuvannja ta pererobka [Monografija] (Minerals Galicia: Mining and Processing [Monograph])', Ivano–Frankivs'k: *Foliant*, 508 s.
10. Kovaliv, S., 1909. 'Galyc'ka Kalifornija. Opovidannja (Galician California. Story)', [za red. A. Berezyns'kogo], Harkiv: *Kooperatyvne vydavnytvo «Ruh»*, 226 s.
11. Kovaliv, S., 1913. 'Obrazky z galyc'koi' Kalifornii' (Specimens from Galician California)', L'viv: *NTSh*, 138 s.
12. Koval'chak, G., 1988. 'Ekonomichnyj rozvytok zahidnoukrai'ns'kyh zemel' (Economic development of West Ukrainian lands)', Kyi'v: *Naukova dumka*, 250 s.
13. 'Królewskie wolne miasto Drohobycz', 1929, [tekst opracował M. Mściwujewski], Lwów; Drohobycz: *Z drukarni i litografji Piller–Neumanna we Lwowie; Wydawnictwo Księgarni Ludowej w Drohobycz*, 35 s.
14. Levyc'kyj, M., 1973. 'Ukrai'nci v naftovim promysli (Ukrainians in the oil industry)', *Drogobychchyna – zemlja Ivana Franka*, [gol. red. kol. L. Luciv], Nju Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, s.596–598.
15. Misiuga, W., 1939. 'Przemysł naftowy w Polsce: praca dyplomowa', Warszawa: *WSH*, 70 s.
16. Olesnevych, L., 1974. 'Kooperatyvni myfy i kapitalistychna dijsnist'. Zahidnoukrai'ns'ka burzhuazna kooperacija (1883–1939) (Cooperative myths and capitalist reality. Western Ukrainian bourgeois co–operation (1883–1939))', Kyi'v: *Naukova dumka*, 167 s.
17. Paclavs'kyj, V., 1973. 'Pershyj lystopad u Drogobychi i Boryslavs'kyj front (First November in Drohobych and the Boryslav Front)', *Drogobychchyna – zemlja Ivana Franka*, [gol. red. kol. L. Luciv], Nju Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, s.68–74.
18. 'Urjadovyj referat «Naftovij promysel u Shidnij Galychyni» (Governmental essay «Oil industry in Eastern Galicia»)', 2005, *Zahidno–Ukrai'ns'ka Narodna Respublika 1918–1923. Dokumenty i materialy: u 5 t.*, Ivano–Frankivs'k: Lileja–NV, T.3, kn.1: Social'no–ekonomichni vidnosyny i vyzvol'ni zmagannja, [kerivn. rob. i vidp. red. O. Karpenko; ukl. O. Karpenko, K. Mycan], s.404–415.
19. Fajecki, J.–P., 1946. 'Nafta i przemysł naftowy w Polsce: praca magisterska', Warszawa: *WSH*, 146 s.
20. Honigsman, JaS., 1958. 'Pronyknennja inozemnego kapitalu u naftovu promyslovist' Zahidnoi' Ukrai'ny (Penetration of foreign capital into the oil industry of Western Ukraine)', L'viv: *Knyzhkovo–zhurnal'ne vydavnytvo*, 140 s.
21. 'Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan' Ukrai'ny (Central State Archive of Public Associations of Ukraine)', F.6, Op.1, Spr.334, 21 ark.
22. Tam samo, Op.1, Spr.652, 115 ark.
23. Tam samo, Op.1, Spr.664, 44 ark.
24. Tam samo, Op.2, Spr.203, 71 ark.

* * *